

מאימתי פרק ראשון תענית

עין משפט נר מצוה

נב א מיי פ"ה מהלכות
תעניות הלכה י סג
עשין מ"ד ג טו"ש ע"ח
ס' תקד ט"ף 1
ב ב מיי פ"ה מהלכות
אכל הלכה ד סג עשין
ש טו"ש ע"ד ס' שפא
ס"ף ט:
ב א מיי פ"ה מהלכות
תענית הלכה ד טור
ו"ש ע"ח ס' מקשה
ס"ף ט:
ב ד מיי פ"ה מהלכות
שבת עשור הלכה ב
טו"ש ע"ד ס' תקד
ס"ף ט:
ה ו"ש ע"ד י"ד סימן רל
ס"ף ט"ז:
ב ד ו ד מיי פ"ה
מהלכות תענית הלכה ד
טור ש"ס ע"ד סימן קס"ה
ס"ף ט:
ד ט מיי פ"ה מהלכות
אכל הלכה ד סג עשין
ב טו"ש ע"ד ס' שפא
ס"ף ט:
י ו"ש ע"ד י"ד סימן שפא
ס"ף ט"ז:
ב ב מיי פ"ה מהלכה
יג טו"ש ע"ד ס' ט"ז
ס ל מיי פ"ה מהלכות
ס' שפ"ט ע"ד ס' ט"ז:
ד מיי פ"ה מהלכות
ס' שפ"ט ע"ד ס' ט"ז:
ה מיי פ"ה מהלכות
ס' שפ"ט ע"ד ס' ט"ז:
ו מיי פ"ה מהלכות
ס' שפ"ט ע"ד ס' ט"ז:
ז מיי פ"ה מהלכות
ס' שפ"ט ע"ד ס' ט"ז:
ח מיי פ"ה מהלכות
ס' שפ"ט ע"ד ס' ט"ז:
ט מיי פ"ה מהלכות
ס' שפ"ט ע"ד ס' ט"ז:

תורה אור השלם

1. וְאֵלֶּיךָ יָאֲסֹפֶה בֶּל תִּרְדּוּ
דְּבַרְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל
מַעַל הַתּוֹלָדָה וְאֵינִי יָשֵׁב
מִשְׁמוֹשׁ עַד לַמִּלְחָמָה
וְעָרַד ט ד
2. וּבְמִנְחָתָהּ יִעָרֵב קָמְתִי
מִתְעַנְיִתִי וּבִקְרָעִי בְּגָדִי
וּמִעֲוִילִי וְאֶבְרָכָה עַד
בְּרַבִּי וְאֶפְרָשָׁה כִּפֵּי אֵלֶּיךָ
אֶלְהִי: ערד ט ה

מוסף רש"י

בין בחשעה באב בין
ב"ה"כ. וְעֵשֶׂר שְׁמֹנִים
בְּמִלָּה (ביצה י"ח).
כשאר
במלאכה. גבי עבדו אלו
ולא נעטו (מ"ק טו).
וכשאר אסור בנעילה
אסור כ"ו
ברחיצה. נעמית זכור
(טו).

רבינו חננאל

[1] תפלת התענית בשחרית
לא יכלין למימר. דכתיב
ואלי יאספו כל חרדי דברורי
אלקי ישראל על מעל
הגולה ואני יושב משומם
עד למלחמת הערב, ובמנחת
הערב קמתי מתענית
ובקרעי בגדי ומעילי
ואברעה על ברבי ואפרשה
כפי אל ה' אלקי, ש"מ
תפלת התענית באחרית
היום הוא ברביעית
האחרון. אמר רב הסדא כל
שהוא משום אבל כגון
שחנה באב ואבל אסור
ברחיצה בין בחמין סוכרין
בין לחמין סוכרין אסורין
ברחיצה למה לי למינתא טוב ונועלין את המרחצאות, אלא רחיצה דאסרנא רחיצה מברחין בחמין הוא דאסור אבל בצונן
שרי. ואתנין לטועיה רב הסדא דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בחשעה באב בין ביום חמין סוכרין, ואמר
[בחמין] ליתא לאוקמושי דשאובין ניהו, אלא בצונן, ואי איתנין לכולי עלמא רחיצה בט' באב בצונן שרי, ויציבורין לאשמועינן
טבילה בצונן שהיא מצוה בומנה דשרי, אלא ש"מ רחיצה אפי' בצונן אסור, ובטבילה דמצוה שרי, ולכולי עלמא אסור.
וארתי, לעולם בצונן לכולי עלמא שרי, והא ברייתא בחמין היא, והא תאמר מים שאובין הן, כגון חמי טבריא אדמין חמין
ניהו, ואקשינן, אי הכי ספא דקתני ר' חנניא [סגן] הכהנים אומר (מים חמין) כדי הוא בית אלקינו (לעבור) [לצאת] עליו
טבילה אחת בשנה, לטבול בצונן דשרי וליכא עבידה, ודחי באותרא דליכא צונן, ורחיצה בחמין אסור משום כבוד בית אלקינו
שחרב, כדי הוא בית אלקינו לאבד מצות טבילה (אחת) בזמנה פעם אחת. ת"ש כשאר ברביעית אסור ברחיצה לא אסור
[אלא] כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר, וכשאר אסור במלאכה לא אסור אלא ביום אבל בלילה מותר, וכשאר אסור
בנעילה הסנדל לא אסור אלא בעיר אבל בדרך מותר, הא כיצד יצא לדרך נועל, הגיע לעיר החליץ הסנדל מרגלו ומחליף ידיו.
וכן אתה אומר במנודה ובאבל, ודחין לא, כי קא קתני וכן אבל בנעילה סנדל ואמלאכה אסור, ורחיצה לא, ולעולם בחמין.

איפוך אנה. פי' דנימא פלגא קמייתא דיומא מללו וזעו רחמי
ואידך פלגא מעייני צמילי דמתא ומשני לא ס"ד:
אמר רב הסדא ב"ר שהוא משום אבל כגון תשעה באב (א) **אסור**
אפילו בצונן ואבל אסור בין בחמין בין בצונן וכו'. ירושלמי
יוסף צביה דרבי יהושע זן לוי
בתשעה צבא וציוה"כ מרחין ידיו
ומקנח צמפה ומעצירה על גבי עיניו
רבי יונה תרי סמרטוטי ויהיזי מותי
כרעיה פי' היה מניח סמרטוט תחת
הכר כדי ללחשו ומעצירו על גבי
עיניו: **וב"ר שהוא משום הענוג**
וכו'. ועכשיו שאין תענית זכור
בצבל אלא תשעה צבא מותרין אפילו
בחמין אפילו י"ז בתמוז וזו גליה
כך פסק רבצ"ה ור' יוחנן אצוי אסר

לרחוץ צמחין:
ונועלין המרחצאות. פי' שהן
חמין: **אמן סוכרין**
נהרות ב'ו'. כלומר אי הוה אסור
צונן מי איכא לנימני סוכרין הנהרות
פשיטא דלא מני למסכר כלומר כמו
כן לא תדוק מהא דקתני ונועלין
המרחצאות: **טבריה בחמין מי**
איכא. הא שאזינא ניהו מדלא קאמר
משכח לה טעילה (בחמין) דקשיה
בחמין כגון שהחמו והומשו לבריכה
אלא שאמר צמחי טבריא יש להויית
דכולי שאז אפילו ע"י המשכה לא
מהניא טעילה והא דלמר (ב) דהמשכה
כולה קשיה ר"ל לענין שאינה פוסלת
את המקוה כשאר מים שאזינא אבל
טעילה דזאי זינו עולה צס:
ובן אתה מוצא במנודה ואבל מאי
לאו אבדוהו. פי' (א) הא
דקאמרין וצונן מותר דלכל נמי
מותר צונן וקשיא לרז סדא דלמר
אלא אסור בין בחמין בין צונן ומשני
שארא כלומר שאאר דנין (ב) אנעילה
וקשיה אל לא קאי אהא דצונן:
הכביד שערו מיקל בתער.
פי' דרך חמיה אל
לא דרכו דרך גילוח ודקאמר
מיקל ולא קאמר מגלח:

אמר רב הסדא ב"ר שהוא משום אבל כגון תשעה באב (א) אסור אפילו בצונן ואבל אסור בין בחמין בין בצונן וכו'. ירושלמי יוסף צביה דרבי יהושע זן לוי בתשעה צבא וציוה"כ מרחין ידיו ומקנח צמפה ומעצירה על גבי עיניו רבי יונה תרי סמרטוטי ויהיזי מותי כרעיה פי' היה מניח סמרטוט תחת הכר כדי ללחשו ומעצירו על גבי עיניו: וב"ר שהוא משום הענוג וכו'. ועכשיו שאין תענית זכור בצבל אלא תשעה צבא מותרין אפילו בחמין אפילו י"ז בתמוז וזו גליה כך פסק רבצ"ה ור' יוחנן אצוי אסר לרחוץ צמחין: ונועלין המרחצאות. פי' שהן חמין: אמן סוכרין נהרות ב'ו'. כלומר אי הוה אסור צונן מי איכא לנימני סוכרין הנהרות פשיטא דלא מני למסכר כלומר כמו כן לא תדוק מהא דקתני ונועלין המרחצאות: טבריה בחמין מי איכא. הא שאזינא ניהו מדלא קאמר משכח לה טעילה (בחמין) דקשיה בחמין כגון שהחמו והומשו לבריכה אלא שאמר צמחי טבריא יש להויית דכולי שאז אפילו ע"י המשכה לא מהניא טעילה והא דלמר (ב) דהמשכה כולה קשיה ר"ל לענין שאינה פוסלת את המקוה כשאר מים שאזינא אבל טעילה דזאי זינו עולה צס: ובן אתה מוצא במנודה ואבל מאי לאו אבדוהו. פי' (א) הא דקאמרין וצונן מותר דלכל נמי מותר צונן וקשיא לרז סדא דלמר אלא אסור בין בחמין בין צונן ומשני שארא כלומר שאאר דנין (ב) אנעילה וקשיה אל לא קאי אהא דצונן: הכביד שערו מיקל בתער. פי' דרך חמיה אל לא דרכו דרך גילוח ודקאמר מיקל ולא קאמר מגלח:

אמר רב הסדא ב"ר שהוא משום אבל כגון תשעה באב (א) אסור אפילו בצונן ואבל אסור בין בחמין בין בצונן וכו'. ירושלמי יוסף צביה דרבי יהושע זן לוי בתשעה צבא וציוה"כ מרחין ידיו ומקנח צמפה ומעצירה על גבי עיניו רבי יונה תרי סמרטוטי ויהיזי מותי כרעיה פי' היה מניח סמרטוט תחת הכר כדי ללחשו ומעצירו על גבי עיניו: וב"ר שהוא משום הענוג וכו'. ועכשיו שאין תענית זכור בצבל אלא תשעה צבא מותרין אפילו בחמין אפילו י"ז בתמוז וזו גליה כך פסק רבצ"ה ור' יוחנן אצוי אסר לרחוץ צמחין: ונועלין המרחצאות. פי' שהן חמין: אמן סוכרין נהרות ב'ו'. כלומר אי הוה אסור צונן מי איכא לנימני סוכרין הנהרות פשיטא דלא מני למסכר כלומר כמו כן לא תדוק מהא דקתני ונועלין המרחצאות: טבריה בחמין מי איכא. הא שאזינא ניהו מדלא קאמר משכח לה טעילה (בחמין) דקשיה בחמין כגון שהחמו והומשו לבריכה אלא שאמר צמחי טבריא יש להויית דכולי שאז אפילו ע"י המשכה לא מהניא טעילה והא דלמר (ב) דהמשכה כולה קשיה ר"ל לענין שאינה פוסלת את המקוה כשאר מים שאזינא אבל טעילה דזאי זינו עולה צס: ובן אתה מוצא במנודה ואבל מאי לאו אבדוהו. פי' (א) הא דקאמרין וצונן מותר דלכל נמי מותר צונן וקשיא לרז סדא דלמר אלא אסור בין בחמין בין צונן ומשני שארא כלומר שאאר דנין (ב) אנעילה וקשיה אל לא קאי אהא דצונן: הכביד שערו מיקל בתער. פי' דרך חמיה אל לא דרכו דרך גילוח ודקאמר מיקל ולא קאמר מגלח:

אמר רב הסדא ב"ר שהוא משום אבל כגון תשעה באב (א) אסור אפילו בצונן ואבל אסור בין בחמין בין בצונן וכו'. ירושלמי יוסף צביה דרבי יהושע זן לוי בתשעה צבא וציוה"כ מרחין ידיו ומקנח צמפה ומעצירה על גבי עיניו רבי יונה תרי סמרטוטי ויהיזי מותי כרעיה פי' היה מניח סמרטוט תחת הכר כדי ללחשו ומעצירו על גבי עיניו: וב"ר שהוא משום הענוג וכו'. ועכשיו שאין תענית זכור בצבל אלא תשעה צבא מותרין אפילו בחמין אפילו י"ז בתמוז וזו גליה כך פסק רבצ"ה ור' יוחנן אצוי אסר לרחוץ צמחין: ונועלין המרחצאות. פי' שהן חמין: אמן סוכרין נהרות ב'ו'. כלומר אי הוה אסור צונן מי איכא לנימני סוכרין הנהרות פשיטא דלא מני למסכר כלומר כמו כן לא תדוק מהא דקתני ונועלין המרחצאות: טבריה בחמין מי איכא. הא שאזינא ניהו מדלא קאמר משכח לה טעילה (בחמין) דקשיה בחמין כגון שהחמו והומשו לבריכה אלא שאמר צמחי טבריא יש להויית דכולי שאז אפילו ע"י המשכה לא מהניא טעילה והא דלמר (ב) דהמשכה כולה קשיה ר"ל לענין שאינה פוסלת את המקוה כשאר מים שאזינא אבל טעילה דזאי זינו עולה צס: ובן אתה מוצא במנודה ואבל מאי לאו אבדוהו. פי' (א) הא דקאמרין וצונן מותר דלכל נמי מותר צונן וקשיא לרז סדא דלמר אלא אסור בין בחמין בין צונן ומשני שארא כלומר שאאר דנין (ב) אנעילה וקשיה אל לא קאי אהא דצונן: הכביד שערו מיקל בתער. פי' דרך חמיה אל לא דרכו דרך גילוח ודקאמר מיקל ולא קאמר מגלח:

איפוך אנה. דפלגא דיומא קמא הו קרו ומפטריו וזעו רחמי וצאלך
פלגא מעייני: **על מעל הגולה.** ואני יושב משומם עד מנחת הערב
וזמנת הערב קמתי מתענית וצקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על
צרכי ואפרשה כפי אל ה' אלהי: **וזמנחה הערב קמתי.** אלמא

צאלך פלגא זעו רחמי עד פניא
מכלל דפלגא קמא מעייני צמילי
דמתא: **זמנחה** זנן חלליה כתיב
צנורא ואלו יאספו. לי היו מתאספין
וצאין טובים שזכה להגיד לפני על
מעל וחסא הגולה להפריס: משום
אישמורדי"ן צלע"ז. על מעל שמוודין
עד מנחת הערב מנחות ואלך שהלך
נוטה דלאמרין צמ"ס יומא (דף כח):
לזותיה דלזכרה מני משחרי כותלי:
קמתי מתענית. לא שמתענה עד
המנחה ואח"כ אוכל ללומר מנע"ר
נפשיה. וצקרעי ואס שאני קורע בגדי
ומעילי הייתי מתפלל כדי שאתרצה: **כל**
שהוא משום אבל. כל תענית שאסרו
תמניס רחיה משום אבל כגון ט'
צבא שהוא משום אצילות חורבן וכל
שכן אל ממש שמתו לפניו דלית ליה
זערא טובא אסור בין בחמין וכו':
משום הענוג. שמתעטין וואסרין
עזמן בתענוג: ה"ג **אמר רב אידי**
אצין אף אגן נמי טנינא ונועלין אה
המרחצאות וא"ל אצוי ואי צונן אסור
סוכרין אה הנהרות מינעו ליה למינא.
תמניה. אף אגן נמי טנינא צממת'
דקתני גבי תענית זכור" ונועלין את
המרחצאות היינו חמין אבל זונן מותר
א"ל צדי כלומר ואי הוה סצירה ליה
לתנא דצין דצונן אסור ליה הוה צני
למינתי סוכרין את הנהרות היכי מני
למיסכרניהו: **אנא.** רב אידי הכי
קא קשיא ליה צממתין דקאמר שמע
מינא דלא אסר אלא חמין מכדי
קתני מתני' אסורין ברחייה וסמס
רחייה בין חמין בין צונן למה לי תו
למהדר ומינתא ונועלין אלא למימנא
דדוקא חמין וכו': **ימנא מפשיע ליה.**
לרז סדא דלמר כל שהוא משום
אלא אסור אפילו צונן: **כל חייבי**
טבילות. נדה ויולדת טובלים כדרכן:
טעילה בחמין מי איכא. חמי האור
הא שאזינא ניהו: **אלא לאו צונן.**
ומיי טבילות אין משום דטבילה
זמנה מצוה שמתה לטהר עלמנו:
ה"ג כולי עלמא לא. (א) בחמין ולא
צונן: **לא נזכרה אלא לחמי טבריא.**
והלכך חייבי טבילות אין כולי עלמא

לא אלל צונן שרו: כדי ראי הוה צית אלהינו כו': **ואס איסא.** כדמוקמת לה דצונן שרי מאי קא מהדר ליה רבי טנינא לתנא קמא
מאיכוד טעילה נהי ללא טבלי בחמין משום כבוד צית אלהינו הא מנו טבלי צונן אללא לאו צונן נמי אסרי והיינו דלמר לאבד: **אמר רב**
פפא. לעולם צמחי טבריא והיינו דקאמר' חייבי טבילות אין כולי עלמא לא וצונן כ"ע שרי ומאי לאבד דקאמר ר' טנינא כגון חמיה דלא
שכיח זונן: **כשאר אסור** (ד) **[צמלאכה].** גבי תענית זכור לא אמרו אללא ציוס אלל צבילה מותר. מהכא (ט) משמע דצילי תשעה צבא מותר
במלאכה וכן ציטול אללא ציוס אלל אין מפרסקין דצב: **יאל לנדך.** חוץ לעיר: **וכן אהא מוצא צמנודה ואבל:** הא חמי גרסינן צמחי
אילימא חמין מי שרו והאמר רב שס אלל אסור לעולם אצנכו בחמין אללא לאו צונן מאי לאו אכילו כו'. הא דקתני וכן אהא מוצא צמנודה
ואכל אלל הני קאי ואפילו רחיה מיה דצמנעה זכור אסור ופשיע אצנכו בחמין אללא לאו צונן ומיזינא לפרס רב פפא: **לא אצארה**
קאי. אנעילה (ט) וסיכה ועלום הך רחיה צמחין היא אלל צונן שרי לרחוץ כל גופו. והשתא דלמרת צמנודה ואכל לאו רחיה קיימי
ליתא לאקשוי כדפרכת לעיל אילימא צמחין מי שרי: **ורחץ צונן כחוד שצעה גרסינן.** אלמא צונן שרי: **שספופו אצנו.** צוה אחר זה
דקתני שמתו צניו שניהם ולפיכך התירו לו כדאשכחן גבי שיער: **מיקל צעע.** דשקיל פורתא מינייהו: **וצעער.** דרך שיעור: **נסר.**
קרקע הוא או אבן כעין שקורין קרי"א צלע"ז: **צנער וחול.** דרך נכנס שיתלבן: **מידי דהוה אצנערה וחמיה.** דתענוג הן לזונן:

הגהות הגר"א
[א] גמ' (שאובין מינו)
ת"ש (ועמ"ס רבינו צו"ד
ס' רל ס"ק קכ"ה ו"ש):

לעני רש"י

אישמורדי"ן.
[אישמורדי"ן]. המום.
קרי"א [קרי"ד]. א. גי.

הרחיצה משום בחמין. למה לי למתני נועלין את המרחצאות. דמשמע נמי חמין. לאו למימר דבחמין אסור ובצונן מותר, והיינו
דקאמר אף אגן נמי טנינא כרב חסדא, דבתענית צבור בצונן מותר. נימא מסייע ליה. לאביי, דמשמעין ליה דאמר תענית צבור
אסור בין בחמין בין בצונן. לכולי עלמא לא. הרי כל תשעה באב (ב) שהוא תענית צבור, ודייקין דאפילו בחמין אסור. אמר רב
תנא. מהכא לא חסייני' לאביי, דלא נצרכא אה דקתני טובלין כדרכן אלא לחמי טבריא, דמצי למיטביל בהו, והכי קאמר. טובלין
כדרכן בחמין אבל כ"ע לא, אבל בצונן אפי' לכ"ע שרי. כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת. שלא יהיה טובל עליו
בח"ב כלל. א"א שבלמא דת"ק אמר כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בצונן בחי"ב אבל כ"ע לא. היינו דקא פליג רב טנינא עליה
דח"ק דחייבי טבילות אין טובלין בצונן, דכדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה אחת, אלא אי אמרת בצונן שרי לת"ק, והכי
קתני חייבי טבילות טובלין כדרכן בחמין אבל כ"ע לא, אבל בצונן מותר לכ"ע, וקפליג רב טנינא עליה דח"ק דלא מצי למיטביל
בחמין, א"א ליתא איבוד טבילה, דהא טביל בצונן א"ע"פ שאינו טובל בחמין, דהא שרי בצונן לכ"ע, אלא לאו לעולם אמר ת"ק
בצונן טובלין אבל כ"ע לא, ומסייע לאביי. א"ר פפא. לעולם אמר ת"ק טובלין כדרכן בחמין אבל כ"ע אסור, וצונן שרי
לכ"ע, ודאמר אי"כ טבילות צונן איכא וליכא איבוד טבילה, ר' חנניא הוה קאי בדוכתא דלא שכיחא צונן, ולעולם מהכא לא
חסייני לאביי. כל [אשמורא אסור ברחייה כו']. בארלו תעניתו. מאי לאו. הא דקתני וכן אתה מוצא באבל, אכולהו, אחאי נמי
דקתני סיפא דמלתא (בכאי) משכחא אסור ברחייה וכו', ורחיצה לא משמע אלא בחמין, ורחיצה לא משמע אלא בחמין, ורחיצה לא
למאן דאמר כל שהוא משום אבל אסור בין בחמין ובין בצונן. לא אשאר. לרב מרחיצה קאמר וכן אתה מוצא באבל, אבל ברחיצה מוחלקין, דאילו בתענית קתני ברחיצה דמשמע בחמין אבל לא בצונן, ואילו באבל אסור בין בחמין בין בצונן.

(א) אולי צ"ל אצוי אלא וכו' (ב) לכוליה תמוה דהא גם לרי"ח תב"כ אסור צונן ומאי מימי מיה ליה לאצוי דלנינו כל היה גודס דבגדי ר"ח כגון מ"ב ועדין כ"ע.